

مدل فازی عصبی با ترکیب الگوریتم ژنتیک جهت پیش بینی قیمت سهام در صنعت خودرو در بورس اوراق بهادار تهران*

احسان ساده^۱

رضا احتشام رائی^۲

علی شیدایی نرمیقی^۳

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۶/۱۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۲/۲۹

چکیده

تعیین زمان بهینه و قیمت مناسب خرید و فروش سهام نقش بسزایی در تصمیمات سرمایه‌گذاری در بازار سرمایه و سود و زیان سرمایه‌گذار دارند. می‌توان از سیستم‌های هوشمند غیرخطی همچون شبکه عصبی مصنوعی، شبکه عصبی فازی و الگوریتم ژنتیک برای پیش‌بینی تغییرات قیمت سهام استفاده نمود. در این مقاله به طراحی و ارائه یک مدل پیش‌بینی قیمت سهام با استفاده از سیستم استنتاج عصبی فازی انطباقی و ترکیب آن با الگوریتم ژنتیک پرداخته شده است که در آن از دو دسته مختلف متغیرهای فنی و بنیادی به‌عنوان ورودی‌های مدل استفاده می‌شود. خروجی‌های حاصل از شبکه نشان می‌دهد میزان خطای پیش‌بینی هر دو دسته از ورودی‌های بنیادی و فنی تا حد قابل قبولی پایین است و این سیستم‌ها از توانایی لازم برای پیش‌بینی قیمت روزانه سهام برخوردار می‌باشند. برای ارزیابی دقت مدل، آزمون من ویتنی انجام گردید که با توجه به ورودی‌های مشخص شده برای دو حالت بنیادی و فنی، مشاهده گردید که تقریباً تفاوت معناداری بین نتایج پیش‌بینی قیمت در این دو روش وجود ندارد. هر دو روش بنیادی و فنی به شرط آنکه حداقل یکی از ورودی‌های آنها وابستگی خطی با قیمت داشته باشد، قادر به پیش‌بینی قیمت روز آتی با ضریب خطای نسبتاً قابل قبولی خواهند بود. همچنین در خصوص سهامی که میزان نوسانات قیمتی آن زیاد است، استفاده از رویکرد شبکه عصبی منجر به افزایش سطح خطای پیش‌بینی خواهد گردید و توصیه می‌شود از این روش برای پیش‌بینی قیمت سهام پرنوسان استفاده نشود.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های عصبی مصنوعی؛ منطق فازی؛ الگوریتم‌های ژنتیکی؛ شاخص‌های فنی و بنیادی.

* این مقاله با راهنمایی آقای دکتر رهنما نگارش گردیده است.

۱- گروه مدیریت، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران

۲- گروه مدیریت صنعتی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

۳- گروه مدیریت صنعتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۱- مقدمه

محیط بازار سهام بسیار پیچیده، پویا، متغیر بوده و بدین ترتیب، پیش بینی تغییرات آن دشوار است (تسانگا و همکاران ۲۰۰۷). در واقع، یافتن بهترین زمان برای خرید و فروش، یک وظیفه بسیار مشکل و خطیر سرمایه‌گذاران محسوب می‌شود زیرا عوامل متعددی می‌توانند بر قیمت سهام اثر بگذارند (چانگ و لیو ۲۰۰۸، وکمن و همکاران ۲۰۰۸، ادیبی و همکاران ۲۰۰۹). با این وجود، مطالعات متعددی برای پیش بینی بازار جهت کسب سود با استفاده از روش‌های مختلف انجام شده و نتایج مختلفی را گزارش کرده‌اند. (ادیبی، اریو و همکاران، ۲۰۱۱)

تغییر قیمت بازار سهام، یک سیستم بسیار پویا است که منجر به سردرگمی در تجزیه و تحلیل‌های ناشی از روش‌های مختلف می‌گردد. رویکردهای متداول در پیش‌بینی رفتار سهام شامل تحلیل‌های فنی و بنیادی می‌باشند. تحلیل بنیادی بر اساس وضعیت مالی و عملکرد شرکت انجام می‌شود، در حالی که تحلیل فنی بر مبنای داده‌های مالی سری زمانی تاریخی است (چانگ و لیو ۲۰۰۸).

در مبانی نظری مالی، موضوع پیش‌بینی قیمت سهام، یکی از مهم‌ترین و شاید توسعه‌یافته‌ترین مباحث موجود است، به طوری که مدل‌های بسیار مختلفی برای پیش‌بینی قیمت سهام طرح‌ریزی شده که هر یک از آنها از ویژگی‌ها و مفروضات خاص خود برخوردارند. یکی از مدل‌های مهم در این خصوص، مدل سری‌های زمانی است که با توجه به رفتار گذشته قیمت سهم، به پیش‌بینی رفتار آینده آن می‌پردازد. مدل‌های سری زمانی می‌توانند به دو دسته قطعی و تصادفی طبقه‌بندی شوند. مدل‌های قطعی هیچ‌گونه اتکایی بر تغییرات تصادفی سری داده‌ها ندارند. در حالی که مدل‌های تصادفی، اطلاعات بیشتری را نسبت به مدل‌های قطعی ارائه می‌دهند و پیش‌بینی بهتری فراهم می‌سازند.

یکی از مورد استفاده‌ترین روش‌ها در پیش‌بینی سری‌های زمانی، روش‌های هموارسازی نمایی است که یکی از آنها رویکرد هلت-وینتر می‌باشد. روش دیگر، روش میانگین متحرک است که به داده‌های نزدیک‌تر، وزن بیشتری می‌دهد.

فرایندهای تصادفی در شکل‌دهی مدل‌های تصادفی، نقشی زیربنایی دارند. در این خصوص، می‌توان به فرایند گشت تصادفی، مدل تصادفی میانگین‌های متحرک، مدل‌های خود رگرسیون، مدل ARMA (که ترکیبی از مدل خودرگرسیون و مدل میانگین متحرک است) و مدل باکس-جنکینز اشاره نمود.

تمامی مدل‌های اشاره شده در بالا، مدل‌های خطی در پیش‌بینی رفتار قیمت سهم می‌باشند که به دلیل خطی بودن، نمی‌توانند پدیده‌های واقعی را به نحو مطلوب مدلسازی کنند. به همین دلیل،

مدل‌های غیرخطی در پیش‌بینی قیمت سهام به وجود آمده‌اند که عمدتاً شامل سه دسته مدل‌های آماری ساختار غیرخطی، (شامل فرایندهای خودرگرسیون غیرخطی، مدل‌های آستانه‌ای، مدل‌های دوسویه)، مدل‌های مربوط به تغییرات واریانس و مدل‌های مبتنی بر شبکه‌های عصبی می‌باشند. (روسو، ویرجینکا و روسو، کریستین، ۲۰۰۳)

در این مطالعه، به بررسی ترکیبی از مدل فازی - عصبی و الگوریتم ژنتیک برای پیش‌بینی بازار سهام با هدف دست‌یابی به پیش‌بینی بهتر بازار سهام پرداخته می‌شود.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

مروری بر مطالعات قبلی در خصوص پیش‌بینی قیمت سهام نشان می‌دهد که شاخص‌های فنی در پیش‌بینی رفتار سهام بیشتر از سایر شاخص‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. شاخص‌های فنی نظیر قیمت فعلی، قیمت باز شدن، قیمت بسته شدن، حجم، بالاترین و پایین‌ترین قیمت اغلب با استفاده از مدل شبکه عصبی استفاده می‌شوند. در دوره‌های اخیر، مدل‌های ترکیبی به طور موثری در پیش‌بینی قیمت سهام به کار رفته‌اند. نمونه‌هایی از مطالعات که در آن‌ها از شاخص‌های فنی استفاده شده اند شامل موارد زیر هستند: در مطالعه فوا و همکاران (۲۰۰۳)، شاخص‌های فنی با مدل شبکه عصبی مصنوعی برای پیش‌بینی قیمت سهام استفاده شده و یافته‌های آن نشان داد که مدل شبکه عصبی مصنوعی از میزان موفقیت متوسط ۶۰ درصد در پیش‌بینی برخوردار است و بهترین نتیجه پیش‌بینی ۷۴ درصد موفقیت دارد. در مطالعه چن و همکاران (۲۰۰۳)، شاخص‌های فنی با مدل شبکه عصبی مصنوعی استفاده شده و یافته‌ها نشان داد که شبکه عصبی مصنوعی، نرخ بازده بالاتری نسبت به راهبردهای سرمایه‌گذاری دیگر ایجاد می‌کند. کونهانگ و یو (۲۰۰۶) از شاخص‌های فنی با شبکه عصبی مصنوعی استفاده کرده و نتایج پژوهش آنها نشان داد که شبکه عصبی مصنوعی دارای قابلیت پیش‌بینی بهتری از مدل سری‌های زمانی دارد. زو و همکاران (۲۰۰۷) نیز از شاخص‌های فنی با شبکه عصبی مصنوعی استفاده کرده و نتایج پژوهش‌شان نشان داد که شبکه عصبی مصنوعی قادر به پیش‌بینی افزایش شاخص سهام بوده و حجم معاملات منجر به بهبود نسبی در عملکرد شاخص سهام خواهد شد. تسانگ و همکاران (۲۰۰۷) از شاخص‌های فنی با شبکه عصبی مصنوعی برای ایجاد یک سیستم هشدار معاملاتی استفاده کرده و یافته‌های آن‌ها نشان داد که شبکه عصبی مصنوعی می‌تواند سرمایه‌گذاران را هنگام خرید و فروش سهام به طور کارآمدی راهنمایی کند. اوکی (۲۰۰۷) نیز از شاخص‌های فنی با شبکه عصبی مصنوعی استفاده کرده و این یافته‌ها نشان دادند که شبکه عصبی مصنوعی را می‌توان به طور کارآمدی برای پیش‌بینی نرخ سود روزانه و فصلی شاخص Ise-100 استفاده کرد.

مطالعات دیگر که از مدل های شبکه عصبی مصنوعی با شاخص های فنی برای پیش بینی های قیمت سهام استفاده کرده و به نتایج متفاوتی دست یافته اند شامل کیماتو و همکاران (۱۹۹۰)، کامایجو و تانیگاوا (۱۹۹۰)، استانسلا و اکینز (۲۰۰۴)، چن و همکاران (۲۰۰۵)، هوانگ و همکاران (۲۰۰۵)، روح و همکاران (۲۰۰۷)، کیورداتو و همکاران (۲۰۰۷)، جیان و کومار (۲۰۰۷)، کیوجنو و همکاران (۲۰۰۷)، جرج و کیمون (۲۰۰۹)، محمد (۲۰۱۰)، اسماعیل و همکاران (۲۰۱۰) و تیفانی و کونهوانگ (۲۰۱۰) می باشند. یافته های وانگ نشان نشان داد که شبکه عصبی مصنوعی همراه با دیگر روش ها، قابلیت پیش بینی خوبی همانند مدل ARIMA دارد. کیم و شین (۲۰۰۷) از شبکه عصبی مصنوعی هیبریدی (شبکه عصبی مصنوعی و الگوریتم ژنتیکی) با شاخص های فنی استفاده کرده و یافته های آن ها نشان داد که مدل هیبرید قابلیت پیش بینی بهتری نسبت به مدل منفرد دارد و شبکه عصبی مصنوعی توانایی پیش بینی بازار سهام را دارد. یان (۲۰۰۸) از شبکه عصبی مصنوعی ترکیبی (شبکه عصبی مصنوعی و تئوری خاکستری) با شاخص های فنی استفاده کرده و یافته های او نشان داد که مدل هیبرید عملکرد پیش بینی بهتری نسبت به پیش بینی قیمت سهام دارد. کازل و همکاران (۲۰۰۹) از شبکه عصبی مصنوعی هیبرید (شبکه عصبی مصنوعی و منطق فازی) با شاخص های فنی استفاده کرده و یافته های آن ها نشان داد که مدل های هیبرید به طور موثری، صحت پیش بینی بالایی را از قیمت سهام به نمایش گذاشتند. با این حال، اکونر و مادام (۲۰۰۶) از شاخص های بنیادین با شبکه عصبی مصنوعی استفاده کرده و یافته های آن ها بیانگر این بود که شبکه عصبی مصنوعی قابلیت پیش بینی در بازار سهام را دارد زیرا نرخ بازده بهتری از بازار سهام کل داشت. (ادبیبی، اریو و استوکیتی، اس او، ۲۰۱۱)

شبکه های عصبی با تقلید از کارکرد مغز انسان ایجاد شده اند. در شبکه های عصبی مصنوعی، هدف آن است که ساختاری مشابه ساختار ارگانیک مغز طراحی گردد که قدرت یادگیری، تعمیم دهی و تصمیم گیری داشته باشد. در واقع این شبکه همانند مغز انسان تجربه کسب کرده و و سپس این تجربیات را تعمیم می دهند. برای پیش بینی به روش شبکه های عصبی، سه مرحله آموزش، آزمایش و اجرا محقق می گردد.

از طرفی، سیستم های فازی بر اساس نظریه مجموعه های فازی پدید می آیند و برای شرایط عدم اطمینان به کار گرفته می شوند. این سیستم ها بسیاری از مفاهیم و متغیرهای مبهم را به مدل ریاضی تبدیل نموده و تصمیم گیری در شرایط عدم اطمینان را بهبود می بخشند. مجموعه فازی، مجموعه ای است که درجه عضویت اعضای می تواند در بازه پیوسته صفر و یک قرار گیرد که این مقادیر توسط تابع عضویت تعریف می شوند.

پارامترهایی که به طور خطی به خروجی مرتبط هستند را می توان با روش حداقل مجذورات تخمین زد. جهت بهینه سازی مقادیر این پارامترها می توان از الگوهای یادگیری مختلفی در شبکه های عصبی استفاده کرد. این الگوها بیان می کنند که در سطح محاسباتی، می توان یک مدل فازی را به عنوان ساختاری لایه بندی شده شبیه به شبکه های عصبی مصنوعی در نظر گرفت. از این رو، این رویکرد معمولا به عنوان مدل سازی عصبی- فازی شناخته می شود. به عنوان مثال با استفاده از تابع عضویت گوسی شکل زیر می توان پارامترهای C_{ij} و σ_{ij} را با استفاده از الگوریتم های یادگیری برگشت به عقب تنظیم نمود:

$$\mu_{A_{ij}}(x_j; c_{ij}, \sigma_{ij}) = \exp \left[- \left(\frac{x_j - c_{ij}}{\sqrt{2}\sigma_{ij}} \right)^2 \right]$$

یکی از سیستم های عصبی- فازی معروف سیستم استنتاج عصبی - فازی انطباقی (ANFIS) است که از مدل فازی تاکاگی- ساگنو جهت طراحی الگو استفاده می کند. در این مدل، سیستم بر اساس اطلاعات و ورودی های داده شده، روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته را آموزش می بیند و خود را با روابط موجود در پارامترهای شبکه و قواعد حاکم بر ورودی ها سازگار می سازد. بنابراین از سیستم انتظار می رود که بر اساس آموزش دریافت شده، پیش بینی نماید. در این روش، خطای آزمایش مهم تر از خطای آموزش است. زیرا در هنگام آموزش، داده های آموزشی آنقدر تغذیه می شوند تا خطای آموزشی به اندازه قابل قبولی کاهش یابد. در این حالت می توان گفت سیستم سیستم فرایندها و قواعد گذشته حاکم بر روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته را فرا گرفته و می تواند به درستی پیش بینی نماید. اگر خطای آزمایش کم باشد، آنگاه خطای پیش بینی نیز کاهش خواهد یافت. در این سیستم تعداد تابع عضویت وجود دارد که بر مبنای آنها درجه عضویت یک متغیر در بازه $[0, 1]$ تعیین می شود.

برای سادگی، فرض می شود که سیستم استنتاج فازی مورد نظر دو ورودی X_1, X_2 و یک خروجی Z دارد. برای مدل ساگنو مرتبه اول، مجموعه قواعد فازی اگر- آنگاه به صورت زیر است:

$$\text{IF}(x_1 \text{ is } A_1) \text{ AND } (X_2 \text{ is } B_1) \text{ THEN } f_1 = p_1 x_1 + q_1 x_2 + r_1$$

$$\text{IF}(x_1 \text{ is } A_2) \text{ AND } (X_2 \text{ is } B_2) \text{ THEN } f_2 = p_2 x_1 + q_2 x_2 + r_2$$

سیستم در هنگام محاسبه، بر اساس قاعده اول، درجه عضویت X_1 در تابع عضویت A_1 را در درجه عضویت متغیر X_p در تابع عضویت B_1 ضرب کرده و حاصل را به عنوان وزن معادله رگرسیون اول (w_1) در نظر می‌گیرد. همچنین طبق قاعده دوم، درجه عضویت X_1 در تابع عضویت A_p را در درجه عضویت متغیر X_p در تابع عضویت B_p ضرب کرده و حاصل را به عنوان وزن معادله رگرسیون اول (w_1) در نظر می‌گیرد. در نهایت، میانگین موزون f_p, f_1 را به عنوان خروجی نهایی (Z) با رابطه زیر محاسبه می‌کند.

$$Z = \frac{w_1 f_1 + w_p f_p}{w_1 + w_p}$$

(عباسی، ابراهیم و ابوالی مهریزی، امیر، ۱۳۹۰)

۳- سوال پژوهش

آیا مدل‌های مبتنی بر شبکه‌های عصبی مصنوعی و ترکیب آن با الگوریتم‌های ژنتیک می‌توانند در پیش‌بینی قیمت سهام به طور موثر عمل نمایند؟

۴- روش انجام پژوهش

۴-۱- مراحل انجام پژوهش

گام اول: شرکت‌های مورد آزمون

سهام 4 شرکت خودروسازی سایپا، ایران خودرو، پارس خودرو، زامیاد برای جمع‌آوری داده‌ها و مدلسازی انتخاب شده‌اند. این شرکت‌ها مهم‌ترین شرکت‌های فعال در زمینه ساخت خودرو در بازار سرمایه ایران محسوب می‌شوند.

گام دوم: انتخاب بازه زمانی

اطلاعات مربوط به ورودی‌های مدل و نیز قیمت‌های واقعی سهام 4 شرکت مورد آزمون، در فاصله زمانی ۲۰۰۹/۰۵/۲ تا ۲۰۱۷/۰۵/۱ جمع‌آوری می‌گردند که یک بازه زمانی ۸ ساله را با تعداد قابل قبولی از داده‌ها دربر می‌گیرد.

گام سوم: انتخاب ورودی‌های مدل

در این مرحله، نیاز به دو دسته ورودی مختلف جهت ایجاد و اجرای مدل می‌باشد. یکی ورودی‌های مربوط به متغیرهای بنیادی و دیگری ورودی‌های مربوط به متغیرهای تکنیکی. برای انتخاب

ورودی های بنیادی و فنی، صرفاً از متغیرهایی استفاده شده که مقادیر روزانه داشته باشند تا دقت مدلسازی برای پیش بینی قیمت های روزانه افزایش یابد. متغیرها یا ورودی های بنیادی مدل عبارتند از:

- تغییرات روزانه قیمت نفت
 - تغییرات روزانه نرخ برابری دلار به ریال در بازار آزاد ارز
 - تغییرات روزانه مقدار شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران
 - تغییرات ضریب قیمت به درآمد هر سهم
- متغیرها یا ورودی های مربوط به تحلیل فنی نیز به شرح زیر انتخاب شده اند:

- حجم معاملات روزانه سهام
- تغییرات حجم معاملات روزانه سهام
- شاخص قدرت نسبی (RSI)
- تغییرات شاخص قدرت نسبی
- میانگین متحرک ساده (SMA)
- تغییرات میانگین متحرک ساده
- شاخص واگرایی و همگرایی میانگین متحرک (MACD)
- تغییرات شاخص واگرایی و همگرایی میانگین متحرک

- شاخص قدرت نسبی (RSI) به صورت زیر تعریف می شود:

$$RSI = 100 - 100 / (1 + RS)$$

RS: میانگین میزان افزایش های قیمت تقسیم بر میانگین میزان کاهش های قیمت در طول یک دوره زمانی

- شاخص واگرایی و همگرایی میانگین متحرک (MACD) عبارت است از میانگین متحرک نمایی ۱۲ روزه منهای میانگین متحرک نمایی ۲۶ روزه.

گام چهارم: پیاده سازی مدل

با در نظر گرفتن ورودی های اشاره شده، در ابتدا با استفاده از مدل تاکاگی-ساگنو و تابع عضویت گوسی، تمامی داده های ورودی، تبدیل به فازی شده اند که این رویه از طریق برنامه MATLAB مدلسازی شده است. سپس داده های فازی شده، به شبکه عصبی مجازی وارد می شود و با توجه به خروجی های موجود در داده های آموزشی، ماتریس وزن و تابع هزینه مربوطه تشکیل می گردد. در

این مرحله، مساله به یک مساله بهینه‌سازی ماتریس اوزان با هدف کمینه کردن مقدار تابع هزینه تبدیل می‌شود. در واقع، این فرایند همان مدل‌سازی سیستم استنتاج عصبی- فازی انطباقی است که در بالا بدان اشاره شد.

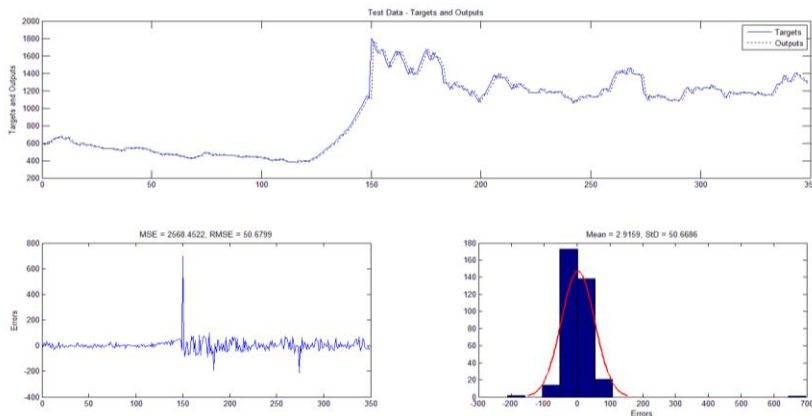
برای حل مساله بهینه‌سازی فوق، الگوریتم‌های مختلفی وجود دارد که در این پژوهش از الگوریتم ژنتیک استفاده شده است.

پس از بهینه‌سازی ماتریس اوزان، سطر اول آن به‌عنوان بهترین اوزان ممکن انتخاب می‌شود که در واقع نشان‌دهنده میزان اثرگذاری هر ورودی در تولید خروجی نهایی مدل است. البته کل این فرایند با استفاده از کدنویسی در برنامه MATLAB و ابزار ANFIS انجام شده است. در نهایت، با توجه به اینکه خروجی مدل، تغییرات روزانه قیمت سهام می‌باشد، باید با استفاده از یک مقدار بایاس، خروجی شبکه عصبی و مقادیر واقعی را به قیمت سهام تبدیل نماییم.

۴-۲- خروجی‌های مدل

با توجه به مراحل شرح داده شده در بالا، نمودارهای نهایی استخراج‌شده از مدل که با استفاده از برنامه MATLAB به‌دست آمده برای هر یک از ۴ شرکت مورد بررسی، به شرح زیر می‌باشد:

الف- نتایج حاصل از مدل با در نظر گرفتن ورودی‌های بنیادی

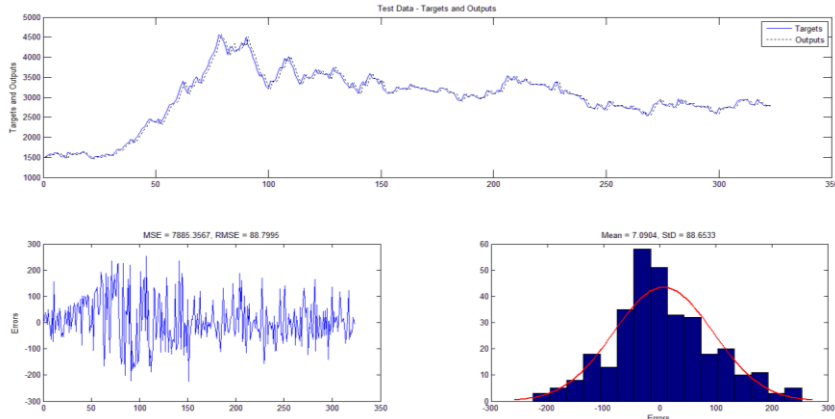

نمودار ۱- سهام شرکت سایپا، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه‌سازی شبکه (خط

نقطه‌چین) (نمودار بالا).

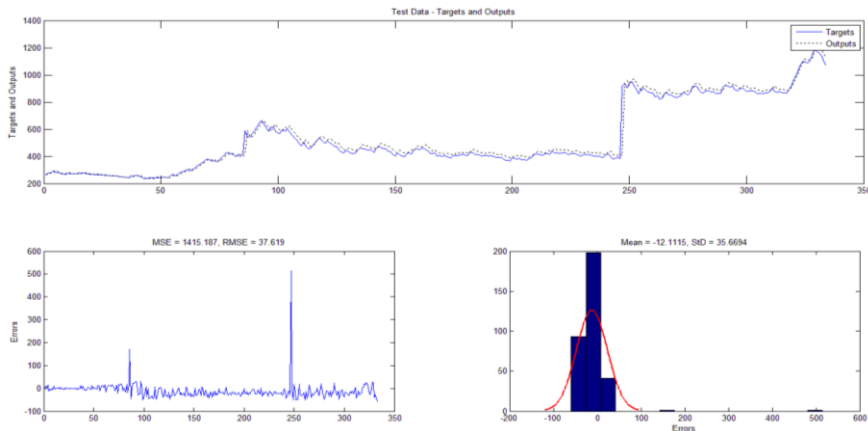
نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست)- میزان خطا: ۵۱ ریال.

مدل فازی عصبی با ترکیب الگوریتم ژنتیک جهت پیش بینی قیمت سهام در ... / احسان ساده، دکتر رضا احتشام رانی و علی شیدایی نریمقی

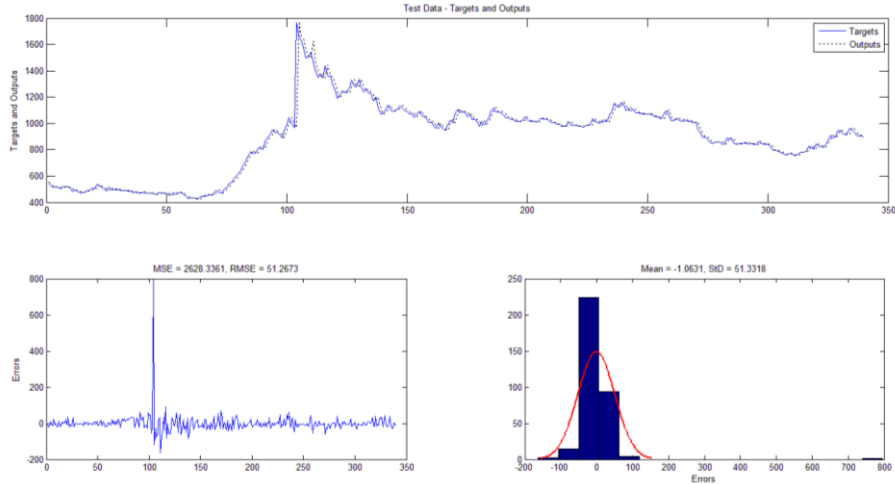
نمودار ۲- سهام شرکت ایران خودرو، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه سازی شبکه (خط نقطه چین) (نمودار بالا)،

نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۸۹ ریال

نمودار ۳- سهام شرکت پارس خودرو، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه سازی شبکه (خط نقطه چین) (نمودار بالا)،

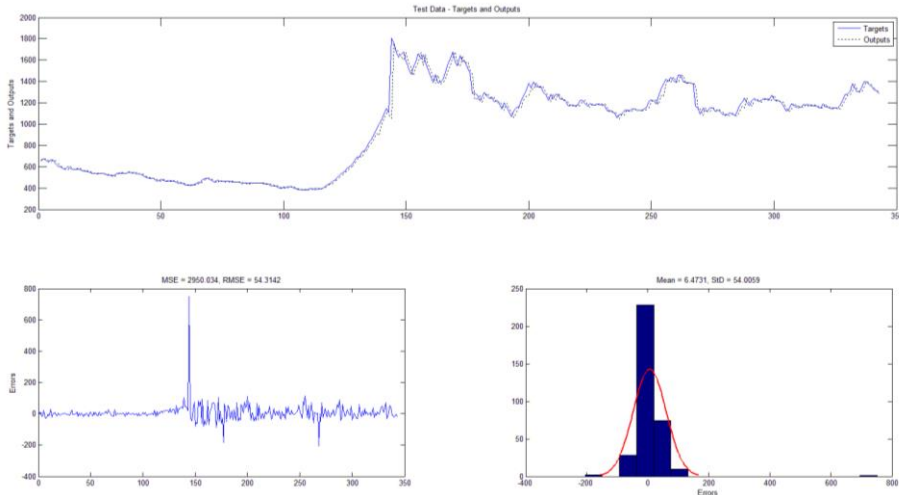
نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۳۸ ریال

نمودار ۴: سهام شرکت زامیاد، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه‌سازی شبکه (خط نقطه‌چین) (نمودار بالا)،

نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۵۱ ریال

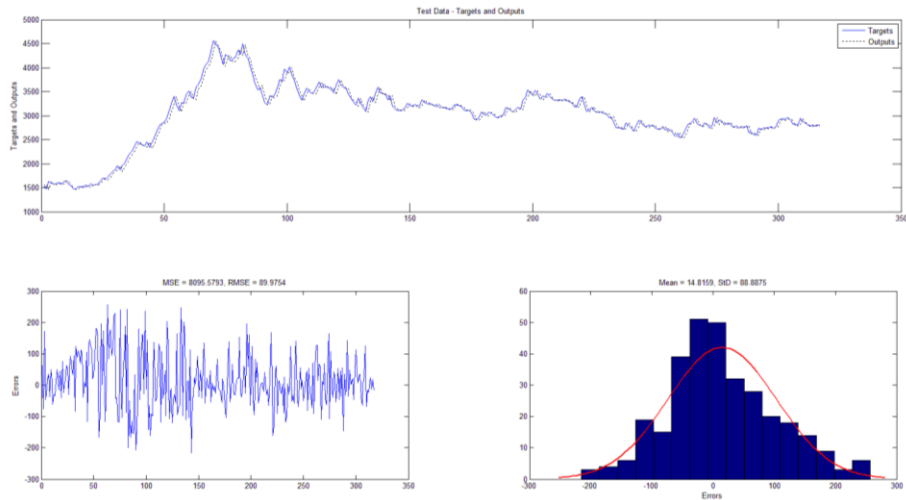
ب- نتایج حاصل از مدل با در نظر گرفتن ورودی‌های تکنیکی (فنی)

نمودار ۵: سهام شرکت ساییا، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه‌سازی شبکه (خط نقطه‌چین) (نمودار بالا)،

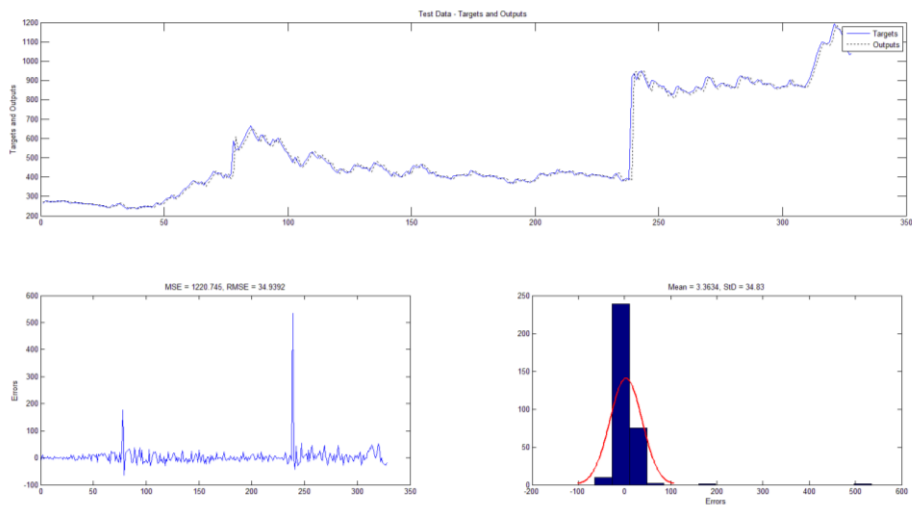
نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۵۴ ریال

مدل مدل فازی عصبی با ترکیب الگوریتم ژنتیک جهت پیش بینی قیمت سهام در ... / احسان ساده، دکتر رضا احتشام رانی و علی شیدایی نریمقی

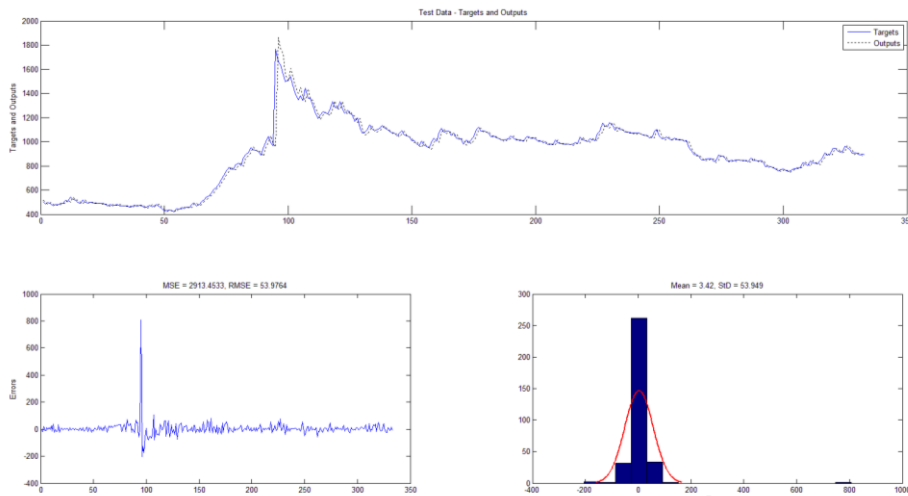
نمودار ۶: سهام شرکت ایران خودرو، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه سازی شبکه (خط نقطه چین) (نمودار بالا)،

نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۹۰ ریال

نمودار ۷: سهام شرکت پارس خودرو، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه سازی شبکه (خط نقطه چین) (نمودار بالا)،

نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۳۵ ریال

نمودار ۸: سهام شرکت زامیاد، اختلاف قیمت واقعی (خط پیوسته) و شبیه‌سازی شبکه (خط نقطه‌چین) (نمودار بالا)،

نوسانات خطا (نمودار پایین سمت چپ) و توزیع آماری خطا (نمودار پایین سمت راست) - میزان خطا: ۵۴ ریال

۵- تجزیه و تحلیل داده‌ها

۵-۱- خروجی‌های حاصل از شبیه‌سازی شبکه

نشان می‌دهد که در هر دو دسته از ورودی‌ها (ورودی‌های بنیادی و ورودی‌های فنی) میزان خطای پیش‌بینی تا حد زیادی پایین می‌باشد. برای آنکه مقایسه بهتری بین عملکرد دو روش داشته باشیم، جدول مقایسه‌ای زیر را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

جدول ۱- مقایسه عملکرد دو روش پیش‌بینی بر اساس ورودی‌های بنیادی و فنی

نام شرکت	میزان خطای بنیادی	میزان خطای فنی	آخرین قیمت سهم	درصد خطای بنیادی	درصد خطای فنی
سایپا	۵۱	۵۴	۱,۲۸۲	۳.۹۸%	۴.۲۱%
ایران خودرو	۸۹	۹۰	۲,۷۹۰	۳.۱۹%	۳.۲۳%
پارس خودرو	۳۸	۳۵	۱,۰۸۵	۳.۵۰%	۳.۲۳%
زامیاد	۵۱	۵۴	۸۹۶	۵.۶۹%	۶.۰۳%

همان‌طور که مشخص است، اختلاف قابل توجهی در خطای حاصل از دو روش مشاهده نمی‌شود. در واقع میانگین هندسی خطاها در دو روش بنیادی و فنی به ترتیب برابر با $3/99\%$ و $4/03\%$ است که نشان می‌دهد عملکرد روش بنیادی کمی بهتر از عملکرد روش فنی است. چنانچه به شاخص‌های بنیادی مراجعه کنیم، ملاحظه می‌شود که ضریب قیمت به درآمد هر سهم که در واقع، تابع مستقیم و کاملاً تاثیرپذیری از قیمت سهم است می‌تواند نقش بسزایی در افزایش میزان دقت پیش‌بینی با استفاده از متغیرهای بنیادی ایفا نماید، به طوری که در صورت حذف این متغیر، نتایج پیش‌بینی به میزان معناداری تغییر می‌یابد. در حقیقت می‌توان چنین استنباط نمود که دلیل موفق بودن روش بنیادی، استفاده از شاخصی است که نماینده قیمت سهام می‌باشد و از آنجا که قیمت سهم، بخش قابل توجهی از اطلاعات را در درون خود دارد (بسته به میزان کارایی بازار) می‌تواند در دقت شبیه‌سازی کاملاً اثربخش باشد.

نکته دیگر این است که در روش استفاده از ورودی‌های فنی، قیمت سهم به صورت مستقیم وارد نشده، اما تقریباً در همه شاخص‌های ورودی (به جز حجم معاملات) اثرگذار است، به خصوص بر شاخص میانگین متحرک. بنابراین در این روش نیز رد پای قیمت به‌طور محسوس در کاهش ضریب خطا ملاحظه می‌گردد.

۵-۲- اعتبار سنجی نتایج

اما سوال مهمی که مطرح می‌شود این است که به‌راستی می‌توان دقت این مدل‌ها را قابل قبول ارزیابی نمود یا خیر. به منظور پاسخگویی به این سوال از یک آزمون آماری برای سنجش میزان معنادار بودن تفاوت بین خروجی‌های واقعی و خروجی‌های شبیه‌سازی شده استفاده می‌کنیم. در مرحله اول، باید نرمال بودن یا نبودن خروجی‌های مدل را بررسی نماییم. بدین منظور از آزمون شاپیرو ویلک با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده می‌شود. جدول زیر خروجی مربوط به آزمون نرمال بودن قیمت‌های واقعی و پیش‌بینی شده را نشان می‌دهد. برای متمایز کردن خروجی روش بنیادی از خروجی روش تکنیکی به ترتیب از حروف f و t و برای متمایز نمودن قیمت‌های واقعی (هدف) از قیمت‌های پیش‌بینی شده (خروجی شبکه) به ترتیب از حروف t و o استفاده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، سطح معناداری محاسبه شده توسط نرم‌افزار که در ستون آخر جدول با sig نشان داده شده برای همه داده‌ها کمتر از 5% درصد است و این بدان معناست که هیچ‌کدام از خروجی‌ها (قیمت‌ها) در سهام شرکت‌های ۴گانه از توزیع نرمال برخوردار نیستند.

جدول ۲- آزمون نرمال بودن قیمت سهام

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
saypa.ft	.141	317	.000	.859	317	.000
saypa.fo	.139	317	.000	.859	317	.000
khodro.ft	.120	317	.000	.954	317	.000
khodro.fo	.119	317	.000	.954	317	.000
khepars.ft	.193	317	.000	.894	317	.000
khepars.fo	.178	317	.000	.904	317	.000
zamyad.ft	.224	317	.000	.756	317	.000
zamyad.fo	.225	317	.000	.756	317	.000
saypa.tt	.188	317	.000	.883	317	.000
saypa.to	.184	317	.000	.884	317	.000
khodro.tt	.131	317	.000	.944	317	.000
khodro.to	.133	317	.000	.942	317	.000
khepars.tt	.224	317	.000	.843	317	.000
khepars.to	.221	317	.000	.844	317	.000
zamyad.tt	.129	317	.000	.933	317	.000
zamyad.to	.123	317	.000	.931	317	.000

a. Lilliefors Significance Correction

آزمون نرمال بودن قیمت سهام نشان می‌دهد که هیچ کدام از سری داده‌ها نرمال نمی‌باشند. در مرحله بعد، با توجه به اینکه توزیع آماری قیمت‌ها نرمال نمی‌باشد برای آزمون تفاوت معناداری بین میانگین نمونه‌ها باید از آزمون‌های ناپارمتریک استفاده شود. به همین منظور آزمون آماری من ویتنی به کار می‌رود. خلاصه جداول خروجی حاصل از SPSS برای حالت مربوط به ورودی‌های بنیادی در زیر ارائه شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد به جز سهام شرکت پارس‌خودرو، در سه شرکت دیگر تفاوت معناداری بین نتایج حاصل از پیش‌بینی شبکه با قیمت‌های واقعی سهام در سطح خطای ۵ درصد وجود ندارد.

جدول ۳- آزمون تفاوت معناداری بین نتایج حاصل از پیش‌بینی شبکه و قیمت‌های واقعی در

روش ورودی‌های بنیادی برای ۴ شرکت مورد بررسی

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of saypa.ft is the same across categories of group1.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.864	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of khodro.f.t is the same across categories of group2.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.859	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of khepars.f.t is the same across categories of group3.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.047	Reject the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of zamyad.f.t is the same across categories of group4.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.851	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

جدول ۴- آزمون تفاوت معناداری بین نتایج حاصل از پیش بینی شبکه و قیمت‌های واقعی در

روش ورودی‌های بنیادی برای ۴ شرکت مورد بررسی

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of saypa.t.t is the same across categories of group5.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.732	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of khodro.t.t is the same across categories of group6.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.740	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of khepars.t.t is the same across categories of group7.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.867	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

Hypothesis Test Summary

	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of zamyad.t.t is the same across categories of group8.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.693	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .05.

در جدول ۴ نیز خروجی‌های SPSS مربوط به آزمون تفاوت معنادار بین خروجی‌های مدل شبکه و قیمت‌های واقعی نشان داده شده است. در حالت استفاده از ورودی‌های فنی، در هر ۴ شرکت تفاوت معناداری بین پیش‌بینی با واقعیت ملاحظه نمی‌شود.

بنابراین، به نظر می‌رسد با سوال جالبی در این پژوهش مواجه شده‌ایم: چرا با آنکه میزان خطای پیش‌بینی در حالت بنیادی برای شرکت پارس خودرو نزدیک به خطای حالت فنی است، اما فرضیه عدم وجود تفاوت معنادار بین پیش‌بینی و واقعیت در حالت بنیادی رد می‌شود، در حالی که در حالت فنی پذیرفته می‌شود؟ سوال جالب‌تر این است که چرا با آنکه درصد خطای بنیادی پارس خودرو کمتر از دو شرکت سایپا و زامیاد است، بین پیش‌بینی و واقعیت قیمت دو شرکت مذکور، تفاوت معنادار وجود ندارد؟! عدم پذیرش این فرضیه در حالت بنیادی بدین معناست که مدل قابلیت پیش‌بینی قیمت سهام را با دقت کافی ندارد، در حالی که خطای استخراج شده چنین ادعایی را تایید نمی‌کند. این خطا چگونه محاسبه می‌شود؟ در واقع، این خطا انحراف معیار خطاهای روزانه می‌باشد. خطای روزانه نیز از تفاوت بین قیمت پیش‌بینی و قیمت واقعی به دست

می آید. درست است که این خطا همان شاخص انحراف معیار است، اما انحراف معیار تغییرات قیمت سهام را در بر نمی گیرد. به عبارتی چنین به نظر می رسد که چون انحراف معیار تغییرات قیمت (بازدهی) سهم پارس خودرو زیاد می باشد این مدل در پیش بینی قیمت آن موفق عمل نکرده است. برای اثبات این ادعا در جدول زیر انحراف معیار بازدهی روزانه سهام ۴ شرکت نشان داده شده است.

جدول ۵- انحراف معیار بازدهی روزانه سهام ۴ شرکت

نام شرکت	انحراف معیار بازدهی روزانه
سایپا	۰/۰۴۵
ایران خودرو	۰/۰۲۹
پارس خودرو	۰/۰۸۴
زامیاد	۰/۰۵۲

مشاهده می شود که انحراف معیار بازدهی سهام پارس خودرو (که به عنوان معیار ریسک به کار می رود) بیش از انحراف معیار بازدهی سهام ۳ شرکت دیگر است. بنابراین در ادامه، شاخص ریسک را به عنوان یک متغیر ورودی دیگر به ورودی های بنیادی اضافه و مجدداً مدل را اجرا می کنیم. اما پس از این اقدام، مشاهده شد که عملاً هیچ تغییری در میزان خطا رخ نداد و همچنین فرضیه عدم وجود تفاوت معنادار بین پیش بینی قیمت و واقعیت آن در سهام پارس خودرو رد گردید. این بدان معناست که مدل اول، به اندازه کافی آموزش دیده است و در واقع، انحراف معیار بازدهی را نیز در نظر گرفته است و بنابراین لزومی ندارد که شاخص ریسک به عنوان یک متغیر ورودی به مدل داده شود.

از طرفی، نوسانات قیمت سهام یک امر اجتناب ناپذیر است که در هر یک از روش های بنیادی و فنی وجود دارد. بنابراین می توان چنین نتیجه گیری کرد که هر چه میزان نوسانات بازدهی روزانه سهام بیشتر باشد، دقت برآورد مدل های پیش بینی شبکه کاهش می یابد. به عبارت دیگر، استفاده از این مدل ها بیشتر برای سهامی کارایی دارد که میزان انحراف معیار بازدهی آن کم باشد. این موضوع با به کارگیری دو سری داده فرضی، یکی با انحراف معیار تغییرات زیاد و دیگری با انحراف معیار تغییرات کم قابل اثبات می باشد. در واقع، میزان خطای پیش بینی در حالت اول (انحراف معیار زیاد) به مراتب بالاتر از حالت دوم (انحراف معیار کم) خواهد بود.

می توان مدل به کار رفته در این پژوهش را از دیدگاه دیگری نیز مورد ارزیابی قرار داد. یکی از مفاهیم کلیدی و کاربردی در مباحث سرمایه گذاری، سنجش و اندازه گیری ارزش در معرض خطر (VaR) است. ارزش در معرض خطر، حداکثر زبانی است که می تواند در طول یک دوره زمانی خاص با یک احتمال مشخص ایجاد گردد و چنانچه به طور صحیح اندازه گیری شود، انتظار می رود که با احتمال در نظر گرفته شده، زیان واقعی بیش از VaR نباشد. از آنجایی که مدل استفاده شده در این پژوهش، عملاً یک مدل پیش بینی گر است و داده های قیمتی سهام را به صورت روزانه پیش بینی می نماید، می توان بازدهی روزانه پیش بینی شده سهام را نیز با استفاده از قیمت های پیش بینی شده مدل محاسبه نمود. با مقایسه این بازدهی های روزانه با بازدهی های تحقق یافته روزانه، می توان از دیدگاه ارزش در معرض خطر نیز مدل را ارزیابی نمود. به عبارتی می توان چنین فرض کرد که چنانچه بازدهی پیش بینی شده ی روزانه مثبت باشد، VaR برابر با صفر و چنانچه منفی باشد، برابر با قدر مطلق این عدد است. هدف از این فرایند، به کارگیری روش های متداول آزمون VaR (پس آزمای) در ارزیابی میزان صحت پیش بینی مدل از دیدگاه ارزش در معرض خطر است.

ارزش در معرض خطر از هر روشی که محاسبه شود، تکنیک هایی برای آزمودن صحت مدل محاسباتی آن وجود دارد که به آزمون های پس آزمای^۱ معروفند. در این بخش، دو روش آزمون کوپیک^۲ و آزمون پیش بینی فاصله ای کریستوفرسون^۳ جهت آزمودن قدرت مدل پیش بینی استفاده می شود.

آزمون کوپیک که به آزمون POF^۴ نیز شهرت دارد، در سال ۱۹۹۵ توسط کوپیک مطرح شد و بر این اساس استوار است که تعداد استثناها (خطاهای پیش بینی یا به عبارتی تعداد دفعاتی که زیان واقعی از VaR تجاوز می کند) از یک توزیع دو جمله ای تبعیت می نماید و بر این اساس، با معرفی یک نرخ احتمال^۵ (LR) که آماره آن به صورت زیر تعریف می شود به آزمون این نرخ احتمال می پردازد:

$$LR_{POF} = -2 \ln \left(\frac{(1-p)^{T-x} p^x}{\left[1 - \left(\frac{x}{T}\right)\right]^{T-x} \left(\frac{x}{T}\right)^x} \right)$$

در این رابطه: $1-p$ سطح معناداری، T تعداد مشاهدات (تعداد بازدهی های روزانه) و x تعداد استثناهاست. فرض صفر این آزمون بر صحیح بودن مدل است و LR_{POF} دارای توزیع کای دو با یک درجه آزادی است. (کانسانتالوستیده و دیگران، ۲۰۰۹)

در جداول زیر در سطوح مختلف معناداری، آزمون کوپیک برای هر دو مدل بنیادی و فنی انجام شده و نتایج به دست آمده در خصوص فرض صفر یعنی صحت مدل، در جدول قابل مشاهده است. به استثنای چند مورد در بقیه موارد، مدل از دیدگاه آزمون کوپیک از قدرت پیش‌بینی مناسبی برخوردار نیست.

جدول ۶ و ۷- نتایج آزمون کوپیک

نتایج آزمون کوپیک برای روش بنیادی			
نماد	سطح اطمینان	آماره آزمون LR	مقدار بحرانی کای دو
خسایا	۹۹٪	۲۱۴.۵۸	۶.۶۴
	۹۵٪	۵۸.۴	۳.۸۴
	۹۰٪	۱۲.۳۱	۲.۷۱
خودرو	۹۹٪	۱۳۷.۷۲	۶.۶۴
	۹۵٪	۲۸.۹۳	۳.۸۴
	۹۰٪	۲.۴۸	۲.۷۱
خپارس	۹۹٪	۱۸۴.۵	۶.۶۴
	۹۵٪	۴۶.۹	۳.۸۴
	۹۰٪	۸.۱۹	۲.۷۱
خزامیا	۹۹٪	۱۶۰.۳۵	۶.۶۴
	۹۵٪	۳۶.۴۵	۳.۸۴
	۹۰٪	۴.۳۷	۲.۷۱

نتایج آزمون کوپیک برای روش فنی			
نماد	سطح اطمینان	آماره آزمون LR	مقدار بحرانی کای دو
خسایا	۹۹٪	۱۶۵.۰۳	۶.۶۴
	۹۵٪	۳۸.۰۸	۳.۸۴
	۹۰٪	۴.۸۲	۲.۷۱
خودرو	۹۹٪	۱۰۳.۰۲	۶.۶۴
	۹۵٪	۱۶.۸۴	۳.۸۴
	۹۰٪	۰.۱۹۸	۲.۷۱
خپارس	۹۹٪	۱۵۲.۶۴	۶.۶۴
	۹۵٪	۳۴.۳۵	۳.۸۴
	۹۰٪	۳.۹۶	۲.۷۱
خزامیا	۹۹٪	۱۴۰.۵۵	۶.۶۴
	۹۵٪	۲۹.۲۸	۳.۸۴
	۹۰٪	۲.۴۱	۲.۷۱

یکی دیگر از آزمون‌های سنجش قدرت مدل‌های ارزش در معرض خطر آزمون شرطی پیش‌بینی فاصله کریستوفرسون است که از همان چارچوب آزمون احتمال لگاریتمی کوپیک برخوردار است، اما آماره مجزایی را برای آزمون استقلال استثناها در نظر می‌گیرد. ابتدا یک متغیر شاخصی با نماد I_t با دو مقدار ۱ برای حالت استثنا (تجاوز زیان از مقدار VaR) و صفر برای غیر از این حالت تعریف می‌شود. سپس متغیر n_{ij} به عنوان تعداد روزهایی که شرط z رخ داده با این شرط که روز قبل از آن شرط i رخ داده باشد تعریف می‌گردد. حالت z حالت استثنا و حالت i حالت عادی است. با توجه به این توضیحات، جدول زیر تکمیل می‌شود:

	$I_{t-1} = 0$	$I_{t-1} = 1$	
$I_t = 0$	n_{00}	n_{10}	$n_{00} + n_{10}$
$I_t = 1$	n_{01}	n_{11}	$n_{01} + n_{11}$
	$n_{00} + n_{01}$	$n_{10} + n_{11}$	N

در مرحله بعدی متغیرهای زیر محاسبه می‌شوند:

$$\pi_0 = \frac{n_{01}}{n_{00} + n_{01}}, \quad \pi_1 = \frac{n_{11}}{n_{10} + n_{11}} \quad \text{and} \quad \pi = \frac{n_{01} + n_{11}}{n_{00} + n_{01} + n_{10} + n_{11}}$$

نهایتاً آماره آزمون برای سنجش استقلال استثناها به صورت زیر است:

$$LR_{ind} = -2 \ln \left(\frac{(1 - \pi)^{n_{00} + n_{10}} \pi^{n_{01} + n_{11}}}{(1 - \pi_0)^{n_{00}} \pi_0^{n_{01}} (1 - \pi_1)^{n_{10}} \pi_1^{n_{11}}} \right)$$

با ترکیب این آماره و آماره آزمون کوپیک، به یک آزمون مشترک دست می‌یابیم که هم نرخ شکست را می‌سنجد و هم استقلال استثناها را می‌آزماید:

$$LR_{cc} = LR_{POF} + LR_{ind}$$

این آماره نیز از توزیع کای دو با دو درجه آزادی برخوردار است و مجدداً همانند آزمون کوپیک به عنوان مقدار بحرانی آزمون کریستوفرسون عمل می‌کند. (کانسانتالوستیده و دیگران، ۲۰۰۹) نتایج آزمون کریستوفرسون به شرح جداول زیر است و مشاهده می‌شود که نتایج به دست آمده در این آزمون نیز دقیقاً همانند نتایج آزمون کوپیک می‌باشد.

جدول ۸ و ۹- نتایج آزمون کریستوفرسون

نتایج آزمون کریستوفرسون برای روش بنیادی				
نماد	سطح اطمینان	آماره آزمون LR	مقدار بحرانی کای دو	نتیجه
خسپا	۹۹٪	۲۱۶.۰۱	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۵۹.۸۴	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۱۳.۷۸	۴.۶	رد مدل
خودرو	۹۹٪	۱۳۹.۴۵	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۳۰.۶۶	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۴.۲	۴.۶	پذیرش مدل
خپارس	۹۹٪	۱۸۸.۰۸	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۵۰.۴۸	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۱۱.۷۶	۴.۶	رد مدل
خزامیا	۹۹٪	۱۶۳.۵	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۳۹.۶	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۷.۵۱	۴.۶	رد مدل

نتایج آزمون کریستوفرسون برای روش فنی				
نماد	سطح اطمینان	آماره آزمون LR	مقدار بحرانی کای دو	نتیجه
خسپا	۹۹٪	۱۶۵.۰۵	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۳۸.۱۱	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۴.۸۵	۴.۶	رد مدل
خودرو	۹۹٪	۱۰۶.۲	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۲۰.۰۲	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۳.۳۸	۴.۶	پذیرش مدل
خپارس	۹۹٪	۱۵۳.۵۳	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۳۵.۲۴	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۴.۸۵	۴.۶	رد مدل
خزامیا	۹۹٪	۱۴۲.۳۱	۹.۲۱	رد مدل
	۹۵٪	۳۱.۰۴	۵.۹۹	رد مدل
	۹۰٪	۴.۱۷	۴.۶	پذیرش مدل

در نهایت برای اینکه دریابیم کدام یک از دو روش فنی و بنیادی کارایی مناسبتری در پیش‌بینی قیمت سهام داشته‌اند از آزمون لوپز با تابع زیان زیر استفاده گردیده است. (کانسانتالوستیده و دیگران، ۲۰۰۹)

$$L(\text{VaR}_t(\alpha), x_{t,t+1}) = \begin{cases} 1 + (x_{t,t+1} - \text{VaR}_t)^2 & \text{if } x_{t,t+1} \leq -\text{VaR}_t(\alpha) \\ 0 & \text{if } x_{t,t+1} > -\text{VaR}_t(\alpha) \end{cases}$$

$$\bar{L} = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T L(\text{VaR}_t(\alpha), x_{t,t+1})$$

جدول ۱۰- مقایسه دو روش با استفاده از تابع زیان لوپز

مقدار آماره لوپز برای هر یک از روشها		
روش فنی	روش بنیادی	نماد
۰.۱۳۷	۰.۱۶۱	خسایا
۰.۱۰۸	۰.۱۲۷	خودرو
۰.۱۳۵	۰.۱۵	خیارس
۰.۱۲۶	۰.۱۳۶	خزامیا

با توجه به اینکه مقدار آماره لوپز در روش فنی کمتر از روش بنیادی است، روش فنی از کارایی بیشتری نسبت به بنیادی برخوردار است.

۶- نتایج پژوهش

نتایج به‌دست آمده از این پژوهش را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- با توجه به ورودی‌های مشخص شده برای دو حالت بنیادی و فنی، مشاهده گردید که تقریباً تفاوت معناداری بین نتایج پیش‌بینی قیمت در این دو روش وجود ندارد.
- هر دو روش بنیادی و فنی به شرط آنکه حداقل یکی از ورودی‌های آنها وابستگی خطی با قیمت داشته باشد، قادر به پیش‌بینی قیمت روز آتی با ضریب خطای نسبتاً قابل قبولی خواهند بود.

- در خصوص سهامی که میزان نوسانات قیمتی آن زیاد است، استفاده از رویکرد شبکه عصبی منجر به افزایش سطح خطای پیش‌بینی خواهد گردید و توصیه می‌شود از این روش برای پیش‌بینی قیمت سهام پرنوسان استفاده نشود.
- از دیدگاه ارزش در معرض خطر، هیچ یک از مدل‌های مبتنی بر ورودی‌های بنیادی یا فنی نمی‌توانند در پیش‌بینی مناسب قیمت سهم موفق عمل نمایند و مدل‌های مربوطه نیاز به بازنگری دارند.
- با در نظر گرفتن معیارهای سنجش ارزش در معرض خطر، مدل مربوط به روش فنی، کارایی بیشتری نسبت به مدل مربوط به روش بنیادی دارد.

فهرست منابع

* عباسی، ابراهیم و ابوئی مهریزی، امیر (۱۳۹۰): کاربرد شبکه عصبی- فازی انطباقی در پیش بینی قیمت سهام شرکت ایران خودرو، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره هفتم

- * Adebityi, A.A., Ayo, C.K. and Otakito, S.O. (2011) ' Fuzzy-neural model with hybrid market indicators for stock forecasting' International journal of electronic finance, Vol 5, No 3.
- * Adebityi, A.A., Ayo, C.K. and Otakiti, S.O. (2009) 'Stock price prediction using hybridized market indicators', Proceedings of International Conference on Artificial Intelligence and Pattern Recognition, MutiConf'09, Orlando USA, pp.362–367.
- * Chang, P.C. and Liu, C.H. (2008) 'A TSK type fuzzy rule based system for stock price prediction', Expert Systems with Applications, Vol. 34, No. 1, pp.135–144.
- * Kansantaloustiede, Maisterin Tutkinon, Olli Nieppola, (2009) 'Backtesting Value at Risk Models', Helsinki School of Economics
- * Rusu, Virginia and Rusu, Cristian, (2003) 'Forecasting methods and stock market analysis', Creative Math Journal, Vol 12, pp. 103-110
- * Tsanga, P.M., Kwoka, P., Choya, S.O., Kwanb, R., Nga, S.C., Maka, J., Tsangc, J., Koongd, K. and Wong, T.L. (۲۰۰۷) 'Design and implementation of NN5 for hong stock price forecasting', Journal of Engineering Applications of Artificial Intelligence, Vol. 20, pp.453–461.
- * Weckman, G.R., Lakshminarayanan, S., Marvel, J.H. and Snow, A. (2008) 'An integrated stock market forecasting model using neural networks', Int. J. Business Forecasting and Marketing Intelligence, Vol. 1, No. 1, pp.30–49.

یادداشت‌ها

- ¹. Backtesting Tests
- ². Kupiec Test
- ³. Christoffersen's Interval Forecast Test
- ⁴. Proportion of Failures
- ⁵. Likelihood-Ratio